

Opis źródła:

W 1914 roku, podczas I wojny światowej, Polacy zamieszkujący tereny zaboru rosyjskiego byli zmuszeni do służby wojskowej w armii carskiej. Rosja, będąca jednym z głównych uczestników konfliktu, potrzebowała dużej liczby żołnierzy, dlatego rekrutacja obejmowała także ludność polską. Pobór Polaków do wojska carskiego odbywał się na podstawie ogólnych zasad mobilizacji obowiązujących w całym Imperium Rosyjskim. W praktyce oznaczało to, że mężczyźni w wieku poborowym (zazwyczaj od 21 do 43 lat) mogli być wezwani do służby wojskowej. Proces rekrutacji był zorganizowany i kontrolowany przez rosyjskie władze wojskowe. Polacy, którzy trafili do armii carskiej, często byli rozproszeni po różnych frontach wojennych i jednostkach, co miało na celu uniknięcie tworzenia zwartych oddziałów narodowościowych, które mogłyby sprzyjać organizowaniu się w ruch oporu lub buntu przeciwko carskiej władzy. Jednakże, warunki służby oraz stosunek władz rosyjskich do żołnierzy polskiego pochodzenia były często trudne i pełne napięcia. Warto zaznaczyć, że na terenach innych zaborów (pruskiego i austriackiego) również dochodziło do poboru Polaków do armii tamtejszych państw zaborczych, co powodowało, że Polacy znajdowali się po obu stronach konfliktu, walcząc często przeciwko sobie. Prezentowane źródło to Odezwa Polskiej Organizacji Narodowej skierowana do osób, którym taki pobór do armii carskiej zagrażał.

Miejsce wydania:

Odezwa Polskiej Organizacji Narodowej, *Do tych, którym grozi służba w wojsku carskiem*

Tekst źródła:

Polska Organizacja Narodowa

Do tych, którym grozi służba w wojsku carskim

Bracia!

Niedość krwawemu carowi tych setek tysięcy Polaków, które już zapędził do swego wojska Nowa branka ma mu dostarczyć świeżych szeregów, które Moskal pragnie rzucić na żer armatom, na śmierć i zatracenie. Ludność Królestwa polskiego ma złożyć nową krwawą daninę nienasyconemu potworowi z Petersburga

Bracia! Nie dopuście do tego, odeprzyjcie od siebie tę hańbę i to nieszczęście! Nie idźcie do wojska carskiego!

Cieężko zawinili wobec Ojczyzny ci rodacy nasi, którzy w początku wojny dali się bez oporu wziąć do wojska i powiększyli moskiewską siłę. Ale mogą się przynajmniej tern tłumaczyć, że wojna ich zaskoczyła, że nie wiedzieli, dokąd uciekać, że nie rozumieli, jaki jest ich obowiązek.

Ale teraz macie wybór! Teraz bez wielkich trudności możecie uniknąć moskiewskiej służby! Teraz możecie okazać, że nie chcecie iść walczyć za cara, za prawosławie, za knut i niewolę!

Spełnijcie swój obowiązek wobec Ojczyzny, w imię wolności narodu polskiego, deptanego przez carat moskiewski, spełnijcie swoją świętą powinność!

Nie macie żadnych obowiązków wobec cara i Moskwy. Wojsko carskie zawsze było katem polskiego narodu. Jak szarańcza spadało na kraj nasz, aby go objadać, jak drapieżne sępy, rzucało się na nas, aby nas rwać na strzępy.

Zmuszano nas do służby w tem wojsku. Ale szliśmy z przekleństwem jak niewolnicy, których zapędzają batem. Płakało nam serce, gdy nas pędzono na Kaukaz, do Turkiestanu, o tysiące wiorst od kraju. I mnóstwo z nas wtedy właśnie zaprzysięgło zemstę caratowi, wtedy właśnie postanowiło, że za tę haniebną służbę odpłaci się kiedyś najezdnikom.

Nie obowiązkiem, lecz przekleństwem jest służba w wojsku carskiem. Dziś pora nadeszła, aby spełnić obowiązek służenia Ojczyźnie. Nie za cara, lecz przeciwko carowi broń podnieście, nie za moskiewskie jarzmo, lecz za swoją wolność walczcie, bracia!

Ze wszystkich sił starać się musimy, aby Moskala pobito. Dopóki Moskal nad nami panuje, niema mowy o wolności dla nas, o lepszym jutrze. A zwycięstwo Moskala powiększyło by jeszcze ten straszny ucisk, który nad nami ciąży.

Nie idźcie więc, bracia, do wojska carskiego! Nie pozwólcie, aby jeszcze więcej krwi polskiej przelało się dlatego, że zbrodniarz car i jego szajka czynownicza chcą zagarniać dla siebie łupy i ujarzmić narody!

Patrzcie, na co Moskal chce was skazać: na to, żebyście dla jego korzyści walczyli z Polakami w wojsku austriackim i niemieckim. Moskal chce was pchnąć do wojny bratobójczej, w której Polak zabija Polaka dla moskiewskiej sprawy! Czyż zgodzicie się być bratobójcami?

Precz z walką bratobójczą! Jedyna godna nas walka to wojna z Moskałem o Polskę. Wojna, która się toczy, może przynieść nam wyzwolenie, jeżeli wszyscy połączymy się w jednym wielkim dążeniu do niepodległości.

Nie idźcie bracia, do wojska carskiego! Uciekajcie od tej hańby do tych miejscowości Królestwa, skąd wypędzono już Moskala. Tam czeka na was wojsko polskie, które utworzyło się na to, aby walczyć z Moskałem o polską sprawę, o wolność narodu. Wojsko polskie otwiera Wam, bracia, ramiona. Ono przyjmie Was w swoje szeregi. Pod sztandarem wolności pójdziecie na święty bój przeciwko moskiewskiej niewoli! Bracia! Nie dopuście do tego, odeprzyjcie od siebie tę hańbę i to nieszczęście! Nie idźcie do wojska carskiego!

Niech żyje wojsko polskie! Niech żyje wolność! Niech żyje Polska!

Komisja organizacyjna

Październik, 1914 r.

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i średniej (poziom podstawowy):

1. Jakie działania car prowadził wobec Polaków, które wywołały taką reakcję autora tekstu?
2. Jakie argumenty autor przytacza, aby przekonać Polaków do unikania służby w wojsku carskim?
3. W jaki sposób autor opisuje służbę w wojsku carskim?
4. Co autor sugeruje, że Polacy powinni zrobić zamiast służyć w wojsku carskim?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. Jakie znaczenie ma wojna, o której mowa w tekście, dla przyszłości Polski według autora?
2. Jakie są historyczne okoliczności, które mogły wpłynąć na powstanie tego tekstu?
3. Jakie podobieństwa i różnice można zauważyć w strategiach przetrwania chłopów w Irlandii i Galicji?

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis